

Rozhovor s Lawrence Ferlinghettim

Honza Dědek: Svého času jste získal titul dvorní básník, jehož platnost však k 1. lednu 2000 skončila. Není vám to líto?

Lawrence Ferlinghetti: Naopak! Jsem šťastný, že už nejsem dvorním básníkem. Sláva je pro každého umělce katastrofou. Tvůrčí lidi jenom ničí, protože je okrádá o čas, znemožňuje jim rozvíjet své umění. A já nebyl jako dvorní básník vůbec schopen psát, neustále jsem byl zavalen žádostmi o rozhovor, pozvánkami na veřejná čtení, besedy, obskurními dotazníky. Jen z redakce knihy Kdo je kdo -kolik jsem za tu dobu dostal dotazníků! A to už jsem jim před mnoha lety napsal přes celý formulář výrazné FUCK OFF! Poslali mi další dotazník. Tentokrát jsem si řekl, že bych jim měl odpovědět hodně surrealisticky, protože jsem byl přesvědčen, že jsem surrealistický básník. A tak jsem napsal: Narodil jsem se buď v roce 1919, nebo 1920, v Paříži, nebo v New Yorku. V tomto stylu jsem vyplnil další dotazník, ale je to neodradilo, neustále dostávám další. V období, kdy jsem byl titulován coby dvorní básník, jich bylo nejvíc.

Tak proto je tak obtížné zjistit vaše přesné datum narození! Na Internetu existuje několik letopočtů! Ve kterém roce jste se tedy opravdu narodil?

Myslím, že to není vůbec podstatné. Důležité je, že se tak stalo. Dvorním básníkem jsem se nestal proto, kdy jsem se narodil, ale jen proto, že jsem se vůbec narodil.

Má titul dvorní básník nějaké pozitivní stránky?

Ale ovšem. Tak třeba vám zajišťuje místo po boku císařova trůnu. A to jsem si skutečně vychutnával. Názor dvorního básníka má mnohem větší váhu než mínění obyčejného básníka. Připomínky stran vylepšení města jsou najednou brány vážně. A já měl dobré nápady! Tak třeba jsem chtěl, aby alespoň o pár centimetrů nahnuli Coit Tower, čímž se víc začala podobat šikmé věži v Pise. Taky mě napadlo, že by se most Golden Gate měl namísto olověně červené, kterou dnes obléká, natřít zlatou barvou. Pak jsem dostal skvělý nápad uzavřít pro automobilovou dopravu North Beach nebo vytvořit v San Francisku historický okres, podobný francouzské čtvrti v New Orleansu. A ještě jsem chtěl vytvořit pololetní Básnický festival, který by se odehrával na Treasure Islandu.

Pozoruhodné nápady, i když Coit Tower pořád stojí rovně a Golden Gate má pořád svou červenou barvu. Každopádně se vám však podařilo přejmenovat některé sanfranciské ulice ...

Změnili jsme názvy celkem třinácti ulic. Namísto nic neříkajících názvů dostaly jména slavných spisovatelů - Marka Twaina, Breta Harte, Jacka Londona či třeba Williama Saroyana. Teď se ještě snažíme prosadit ulici Jacka Michelina a zatím to vypadá dost nadějně, městská rada je tomu nakloněna. Jenom s mou vlastní ulicí byly potíže. Via Ferlinghetti byla mým jménem nazvána nezákonně. To mně však přijde dost beatnické.

Před čtyřmi lety jste v eseji pro San Francisco Chronicle napsal, že poezie a svoboda slova se nacházejí ve velkých problémech. Myslíte, že se to od té doby změnilo?

Kdepak! Všechno je ještě horší. Svoboda slova je bezbranné dítě, které je ve všech částech světa neustále znásilňováno.

Má s tím něco do činění 11. září?

Zcela nepochybně! Od tohoto dne se věci neustále zhoršují. Jedenácté září bylo začátkem třetí světové války. Nikoliv však ve smyslu první nebo druhé světové války, ale ve smyslu války s třetím světem. Možná jsme to mohli zastavit, ale potíž nastala v okamžiku, kdy George W. Bush protiprávně uchvátil trůn. Neštěstím pro celý svět je, že tenhle idiot dodnes okupuje Bílý dům. Chce do celé planety exportovat svobodu. Není těžké někomu vnutit svobodu, když mu míříte na hlavu samopalem.

Za občanskou svobodu jste bojoval už v padesátých letech. Lze tehdejší a dnešní dobu nějak porovnat?

Ani v nejmenším! Dnes je to mnohem horší. V padesátých letech to byla ve srovnání s dneškem naprostá

legrace. Za vlády prezidenta Eisenhowera existovala spousta nevyřčené cenzury, ale v porovnání s těmi bandity, co se nedávno dostali do Washingtonu, se Eisenhower jeví jako absolutní anděl. Dnes sedí v Bílém domě jednoznační mezinárodní zločinci. Copak nestačí, že gangsteři Bushové opět dosadili do vlády přinejmenším čtyři lotry, kteří byli usvědčeni během aféry Watergate? Problém je, že s tímto stavem ti bezpáteří demokrati vůbec nic nedělají.

O to víc by dnes měli být básníci politicky činní ...

Nemyslím si, že je to nezbytně nutné. Politická angažovanost závisí na každém umělci. Ostatně někteří z našich největších malířů a básníků nikdy nebyli politicky aktivní, ale jako umělci dosahovali mimořádné výše. Jako příkladně japonští mistři haiku, někteří polští nebo čínští básníci, mystici dvanáctého století, jako Rúmí nebo Háfiz, skvělí perští básníci. Můžete samozřejmě poznamenat, že někteří z nich byli disidentskými básníky, ale skutečně politicky aktivní nikdy nebyli.

Jak se s odstupem let díváte na manifest beatnické generace, jímž se stalo proslulé Ginsbergovo Kvílení?

Dodnes si vzpomínám na svůj dojem z prvního čtení této básnické knihy - nikdy předtím jsem nečetl o takto postižené realitě. A samozřejmě jsem okamžitě věděl, že se mi dostala do rukou mimořádná poezie. Ihned jsem chtěl tu knihu vydat, i když jsem věděl, že se to neobejde bez problémů. Vždyť Kvílení bylo obrovskou kritikou americké konzumní společnosti! Nakonec jsme se dostali až k soudu, kde naštěstí padl velice inteligentní verdikt - nelze soudit jako obscénní práci, jež má tak nesporný sociální význam. To byla klíčová fráze, skutečný precedens, který otevřel stavidla, čímž umožnil vznik řady nových nakladatelství, jejichž zásluhou mohly konečně v Americe vyjít knihy jako Milenec lady Chatterlyové od D. H. Lawrence, Tropics Henryho Millera či práce Jeana Genéta.

Váš spor ohledně vydání knihy Kvílení se však dostal až k Nejvyššímu soudu ...

Vůbec jsem nevěřil, že by se náš případ mohl dostat až tam, ale v okamžiku, kdy jsme uspěli u amerického občanského soudu, byl jsem připraven probít se až k Nejvyššímu soudu. Nebýt však verdiktu na nižší úrovni, byli bychom bez šancí, protože jsme byli malé nakladatelství, které nemělo peníze na právníky.

V padesátých a šedesátých letech jste měl pozoruhodnou stáj proslulých spisovatelů, mezi nimiž byl Ginsberg, Kerouac, Corso, Snyder...

Zadržte, přáteli, zadržte. To jste řekl hezky - stáj. Bylo by hezké moci všem těm spisovatelům obstarat pěkné, teplé stáje a pravidelně je krmit. Na vrata takové stáje bych dal ceduli: PÉČE A KRMENÍ BÁSNÍKŮ. Péče a krmení autorů je totiž opravdu to, co by měl vydavatel dělat. Ve skutečnosti žádné stáje neexistují. Dost často se totiž stává, že se do dveří mého vydavatelství vpotácí básník a hledá u mě ustájení. Jenomže já jim nemám co nabídnout. Ani dnes, ani tehdy. Navíc tenkrát jsme byli jen maličké knihkupectví o jediné místnosti.

Nicméně vám vydávání beatnických básníků vyneslo označení beatnik ...

Což je samozřejmě hloupost. Publikoval jsem beatniky, vydával Allena Ginsberga, dokud později nepřešel k Harper and Row. Ale nikdy jsem nebyl beatnik. Já byl tak akorát členem poslední bohémské generace. Dokonce jsem svého času nosil baret.

Vždy jste však byl velice politicky činný. Nakolik vaše občanské postoje ovlivnila účast ve druhé světové válce a návštěva Nagasaki pouhých několik týdnů po zásahu atomovou pumou?

Nagasaki jsem navštívil pouhých šest týdnů poté, co je zničila atomová puma. Nikdo tehdy nic nevěděl o atomových pumách, nikdo neslyšel o radiaci. Procházel jsem se po ruinách bývalého města, které vypadalo jako pár čtverečných mil chlévské mrvy - nic jiného než chlévská mrva lidských vlasů a vyčuhujících kostí. Nemusím snad zdůrazňovat, že to byl odporný pohled. Tak odporný, že mě doživotně vyléčil. Do návštěvy Nagasaki jsem byl vzorný americký hoch, co se účastnil vylodění Spojenců v Normandii. To se však najednou změnilo. Každý, kdo viděl zničené Nagasaki, si musel uvědomit, že je vládou Spojených států držen ve vězení hlídaném strachem z účinků atomové pumy. Ale upřímně řečeno, vůbec se mi na to nechce vzpomínat. Bavme se raději o něčem jiném.

Tedy o poezii. Kdo dneska vlastně čte poezii?

Skoro nikdo, protože umění je v Americe ohrožováno a potlačováno. Je velice zajímavé, že na našich středních a vysokých školách všichni profesori mluví o procesu vzniku poezie. Oni se neptají, co ta báseň znamená, ale jak vzniká. Mám s tím osobní zkušenosti, protože občas předčítám svou poezii na středních školách. Podle mých představ je smyslem předčítané poezie posunout posluchače k vyšším sférám, povznést ho. Ale studenti se mě beztak raději ptají, jak píšou, jestli k tomu potřebuji kávu a cigarety, jestli píšou rukou, nebo na počítači. Jen o obsah mých básní se nikdo nezajímá.

V čem podle vás dnes spočívá největší smysl básnictví?

V tomtéž, v čem byl v šedesátých letech - Make love not war! V poezii vždy šlo o pozvednutí vědomí, takový je úkol básníků - změnit svět pozvednutím vědomí nejširší společnosti. A po 11. září je tato otázka obzvláště naléhavá. Všichni dnes od intelektuálů, zejména pak od spisovatelů a básníků, očekávají vyslovení nových paradigmat. Bohužel většina proslulých básníků je dnes velice tichá, přinejlepším z nich vychází jen nějaké nesrozumitelné mumlání. Nezbývá, než aby se objevila nová, velmi hlasitá generace básníků. A v tu já budu věřit.

Jak si coby vydavatel knih představujete publikační budoucnost? Myslíte, že klasické knihy zničí knihy elektronické?

Publikační budoucnost závisí na malých a středních vydavatelstvích, protože velká vydavatelství se už dávno stala součástí obřích konglomerátů. Skuteční literární editoři byli z vydavatelství povětšinou vyhazeni. Ti, co zbyli, se bojí o místa, takže berou jen jasně prodejné knihy. Dneska je všechno o penězích. Nakladatelství New Directions, můj vydavatel od roku 1958, kdy mi zde vyšla kniha Lunapark v hlavě, je skutečnou výjimkou. Však také byli první, kteří vydávali knihy básníků, jakými byl Ezra Pound, Dylan Thomas, William Carlos či Tennessee Williams. Je zázrak, že New Directions dodnes nejsou součástí žádného korporativního konglomerátu.

Jaké jsou možnosti přežití malých, nezávislých nakladatelství?

Čtenáři by museli přestat podporovat řetězce knižních domů. A stejně tak sami spisovatelé. Kdykoliv vidím rozpis autogramiád a veřejných čtení po řetězci knižních domů některých autorů, mám silnou touhu jim připomenout, kde začínali. Jejich vinou zmizela v této zemi polovina nezávislých knihkupectví. V centru Chicaga nezůstalo jediné nezávislé knihkupectví, jen náhodou ještě nezmizela v New York City. San Francisco je vlastně výjimkou, zde mohou být čtenáři šťastní.

Vedle psaní i malujete. Myslíte si, že vaše obrazy dokáží oslovit stejnou silou jako vaše básně?

Výtvarné umění je mnohem komunikativnější než poezie. Lidé jsou líní a pohled na obraz není tak namáhavý jako čtení básně. Nedávno se mi dostal do ruky průzkum, který tvrdil, že průměrná doba, po níž se někdo dívá na jeden obraz, je deset sekund. Žádnou báseň takhle rychle nepřečtete.

převzato z Reflexu 24/2005